

R. M. PERNÍČKA

ŘÍMSKOPROVINCIÁLNÍ KERAMIKA V MORAVSKÝCH NÁLEZECH*

Pro poznání vztahů mezi římským imperiem a územím severně od středního Dunaje v době římského císařství je důležité studium tzv. římských importů na našem území, od něhož očekáváme cenná svědectví především pro objasnění ekonomické stránky těchto obapólných vztahů. Celá řada publikovaných prací různého rozsahu, které se tímto materiálem a s ním spojenou problematikou zabývaly, dosvědčují, jaká pozornost je tomuto úseku badání věnována. Dnešní stav zpracování je ovšem jak z hlediska jednotlivých aspektů a kategorií hmotných památek, tak i z hlediska územního značně nerovnoměrný. Je přitom patrné, že se rozpracování této tematiky na Moravě poněkud opozdilo. Lze to doložit na dvou kategoriích hmotné kultury, jímž dosud byla věnována největší pozornost, na sponách a sigilátě, a tedy na materiálu, který je spolu s kovovými nádobami chronologicky nejprůkaznější a má prvořadý pramenný význam. Zatím co slovenské a české nálezy tohoto druhu zpracovali V. Ondrouch, F. Křížek, B. Svoboda, V. Sakař a M. Lamiová-Schmiedlová,¹ týž materiál z Moravy nebyl dosud souhrnně zpracován a publikován. Úkolem této malé studie je přispět k řešení dané problematiky na úseku nálezů římskoprovinciální keramiky. Zaměříme se jen na zjištění základních dat a přihlédneme především k druhovému složení římskoprovinciální keramiky v moravských nálezech a k jejich chronologickému postavení ze širšího hlediska Podunají.

Na Moravě byla dosud věnována nálezům římskoprovinciální keramiky jen omezená pozornost, takže si nebylo možno učinit představu o tom, jaké postavení Morava v rámci severního Podunají z hlediska výskytu tohoto materiálu kdysi skutečně zaujímala. V dosavadní literatuře obsáhl značně velký počet drobných nálezů alespoň stručně starší Freisingův a Beningrův soupis, důležité, byť rozsahem nevelké, jsou články L. Horákové-Jansové a F. Křížka, věnované hlavně sigilátě z nálezů u Mušova a v Těšanech, a další Křížkovy příspěvky zaměřené k problematice datování římských stanic.² Ostatní nálezy sigiláty byly zachyceny jen stručně a mnohé zůstaly zcela nepublikovány, takže mohl snadno vzniknout dojem, že je Morava na nálezy sigiláty chudá.³ Také evidence moravských nálezů sigiláty ve známé Eggersově monografii je neúplná a částečně i nepřesná.⁴ Zvláštní zmínku si konečně zaslouží i přes polemčnost svých závěrů studie V. Hrubého o moravské sídlištní keramice doby římské, v níž se jako první pokusil o stanovení kvantitativního poměru mezi domácí a římskoprovinciální keramikou.⁵

Keramické nálezy a jejich datování⁶

Nejdříve obrátíme naši pozornost k sigilátové keramice, poskytující k hodnocení nejlepší předpoklady. V současné době lze z Moravy zaregistrovat přes 120 zlomků

*) Referát přednesený v březnu 1962 na pracovní konferenci československých archeologů ve Smolenici.

sigiláty, jež pocházejí kromě sedmi zlomků neznámého moravského původu ze 42 nalezišť. Do tohoto počtu nejsou započteny starší nálezy z dalších 4 lokalit, z nichž se náleзовý materiál včetně římskoprovinciální keramiky dochoval, ale skutečnou sigilátu neobsahuje. V několika registrovaných případech není uložení zlomků sigiláty známo, takže zprávy o nálezech nelze revidovat. Moravské nálezy sigiláty pocházejí převážně ze sídlišť (obvykle z povrchových sběrů), výjimku představuje žárový hrob 4 z Vávrovic, který obsahoval 6 zlomků sigiláty, a 3 zlomky z pohřebiště u Šitbořic, kde však byly nalezeny mimo hrobové celky.

Pro zařazení jsou vhodné pouze výraznější nálezy z desíti lokalit. Materiál z Gnrirsova výzkumu římské stanice u Mušova zařadila a publikovala L. Horáková-Jansová, poznámky k nim přičinil F. Křížek.⁷ Jde o 4 zlomky středogalského původu, pocházející snad všechny z Lezoux a patřící do II. století, patrně nejspíše do jeho 1. poloviny. Signatura REGINI-M na odlomeném dnu, nalezeném v okolí římské stanice, má analogii v Belgii.⁸ Reginus signaloval se zkratkou termínu „fecit“, signatury se zkratkou termínu „manu“ jsou vzácné a patří patrně jeho nejstarší dosud málo známé činnosti před příchodem do Heiligenbergu, který je dnes na základě Hübnerem publikovaného hrobového celku s Hadrianovou mincí datován k r. 125. Dva pěkné zlomky z mís Drag. 37 z Těšan určil ještě před válkou F. Křížek jako doklady westerndorfské produkce z 2. poloviny II. století.⁹ Ornamentace velkého přepáleného zlomku téhož tvaru z Dubňan-Jarohněvic má četné analogie ve výrobcích z Lezoux, východní Galie, Rheinzabern i Trevíru; provenienci nelze zatím jednoznačně určit, časově patří širěji do II. století. Nevelký zlomek z Kojetína zachoval postavičku erota Déch. 236 = Oswald 401, jež ukazuje na původ z Lezoux. Pravděpodobně jde o výrobek Cinnamova okruhu z doby Traianus—Commodus. Větší zlomek sigilátové mísy z barbarského sídliště u Mušova, ohlášený a vyobrazený I. Peškařem,¹⁰ má výzdobu typickou pro východogalskou sigilátu z počátku III. století. Může jít ještě o produkci rheinzabernskou, ale také westerndorfskou; v úvahu připadají dílny Heleniova okruhu. Ze šitbořických nálezů lze určit zlomek s karyatidou Oswald 1207A jako výrobek Divixtova či Cricirova stylu z Lezoux z doby Antonina Pia a Marka Aurelia.¹¹ Z početných nálezů sigiláty, které poskytlo rozsáhlé sídliště u Uh. Brodu, lze do téže doby klást jeden malý zlomek s dochovanou vertikální příčkou se zkříženým břevnem, jaká byla jako dělicí prvek často používána v Rheinzabern; přesnou provenienci však stanovit nelze. Seskupení a charakter úponkové ornamentace jiného fragmentu má analogie na dokladech z Ovilavy a Lauriaka, které byly určeny jako výrobky Cinnamova stylu z Lezoux z doby Antoninus Pius—Commodus. Nejvýznamnější je však další zlomek, popsaný Jiřím Pavelíkem,¹² s býkem snad Déch. 896 či 897, který by ukazoval na jihogalskou produkci doby flavijské (La Graufesenque?) a hlásil se do širšího okruhu Germanova stylu. Byl by to dosud nejstarší datovatelný doklad na Moravě. Početnější nálezy sigiláty dalo i blízké rozsáhlé sídliště mezi Vlčnovem a Dolním Němčím.¹³ Všechny tři větší a výraznější zlomky odtud jsou rheinzabernského původu. Zlomek s typickým vavřínovým ornamentem a vejcovcem Lu R 64 pochází z výroby Cerialova okruhu z antoninského období, u zlomku s ptáčkem patrně Lu T 329 lze uvažovat o připsání Verecundovi I a o datování do pozdně antoninovského období nebo již na počátek III. století. Třetí je velký fragment mísy Drag. 37 s volnou výzdobou a vkládanými medajlonky, s postavou lvíce Lu T 17 = Oswald 1391 a poškozenou postavou medvěda Lu T 71 = Oswald 1625, který patří okruhu Primitiova stylu a je datován stejně jako předchozí doklad. V budoucnu bude jistě také možné zařadit ohlášený nález zlomku sigiláty s blíže nepopsanou signaturou z Horních Věstonic a některé z pěkných

zlomků z Chrlic, které v nedávné době získalo ze soukromé sbírky Dvořáčkovy Moravské museum v Brně.

Také ostatní doklady římskoprovinciální keramiky pocházejí většinou ze sídlišť, nálezy z pohřebišť jsou výjimečné. Takové postavení má např. ohlášený nález střepu užitkové keramiky z 12. žárového hrobu v Mikulově, zlomek mortaria z povrchové vrstvy na pohřebišti u Šitbořic, nebo džbánec ze 6. hrobu z téhož pohřebiště.¹⁴

Z jemnějších druhů římskoprovinciální keramiky mimo sigilátu je tera nigra doložena několika malými nedatovatelnými zlomky z Hrušek, Nedakonic a obou lokalit u Prosiměřic, dále zlomkem z neznámého naleziště a snad i z Bulhar a Mušova. Firnisová keramika v širším slova smyslu je zastoupena vedle drobných časově neurčitelných střžpků z Blažovic, Mušova, Uh. Brodu a Vícemilic i několika výraznějšími fragmenty. Drobný zlomek z Oblekovic-Bohumilic s plastickými vertikálními žebírky lze na základě paralel z Vindonisy, Salzburgu a Angstu datovat k přelomu I. a II. století. K rétské firnisové keramice I. Drexelova stylu patří zlomky s barbotinovým hůlkovitým ornamentem z Brodku u Prostějova a z Vícemilic; obdobné doklady z maďarského pohřebiště v Halimbě byly nověji kladeny před polovinu II. století. Od sklonku I. do druhé poloviny II. století jsou v Panonii stejně jako v Cambo dunu datovány doklady Drexelova II. stylu s plastickými podkovovitými články a jinou ornamentací, které jsou na Moravě doloženy nálezy z Vícemilic. Zlomek nádoby se zprohýbanými stěnami zdobenými barbotinovými kapičkami, který pochází z Blučiny, lze podle analogie z Vindonisy klást někam před polovinu II. století. Okrajový zlomek pohárku se zprohýbanými stěnami z Prosiměřic je nedatovatelný, krásný úplně dochovaný baňatý vázovitý tvar s kruhovými vkleslinami na výdutí z Tovačova je asi sotva zdejší nálezem a do bývalé Slovákovy sbírky se patrně dostal odněkud z římského Podunají. Časově neurčitelné jsou ojedinělé fragmenty mortarií se zrnitým vnitřním povrchem z Prosiměřic, Syrovic a Šitbořic i okrajové zlomky mortarií či misek s podobně profilovaným okrajem, jaké známe z Mušova, Uh. Brodu a Vlěnova-Dolního Němčí.

Chronologicky určitější postavení mají jednodušší prstencové misky, opatřené často hladkou až lesklou barevnou povrchovou vrstvičkou, neboť zpracování nálezů z římských středodunajských provincií poskytlo základní oporu pro jejich třídění a datování v rozmezí od počátku I. do konce II. století.¹⁵ Ačkoliv centrem jejich výroby byla Panonie, známe dnes mnohem větší počet nálezů z Moravy, což naznačuje, že její tehdejší obyvatelstvo bylo hlavním odběratelem těchto miskovitých tvarů. Moravské nálezy jsou většinou natolik fragmentální, že nedovolují bezpečné typologické zařazení, avšak celková situace svědčí o tom, že hlavní příus prstencových misek na Moravu probíhal teprve v II. století. Jde o typ B 3, vyráběný od přelomu I. a II. století a doložený třemi víceméně kompletními nádobami z Vícemilic a Tištiny, a o typ B 4, vyráběný asi od doby Hadrianovy do sklonku II. století, který dokládají dvě celé větší mísy z Vícemilic. Pro počátek dovozu by mohla svědčit malá miska staršího typu B 2 z druhé poloviny I. století, kdyby byl bezpečněji dosvědčen její náleзовý původ z Valticka. Prstencové misky se na Moravě udržely v užívání do sklonku II. století, později se ještě výjimečně dostaly do jednoho hrobového celku na žárovém pohřebišti v Kostelci na Hané, kde se dochovaly dva malé okrajové zlomky se sníženou, jakoby již degenerovanou okrajovou partií.

Ostatní obyčejná užitková keramika, zdobená někdy vodorovnými pásy červenohnědé barvy nebo kolečkovaného ornamentu, se dochovala v mnoha vesměs malých střepech, z nichž nelze rekonstruovat původní tvary. Na chronologické zařazení nelze pro dlouhou životnost tvarů pomýšlet ani v těch případech, kdy typická pásko-

vítá ucha s podélnou kanelací či bohatě profilovaná ústí dosvědčují existenci džbánek, amfor, eventuálně i některých jiných velkých tvarů. Pěkné doklady fragmentů takových tvarů s uchy známe z Bezměrova, Bzence, Nejdku, Prosiměřic, okolí Slavkova, Tvarožné, Vícemilic i odjinud. Nejhezčí doklad menšího džbánu s hubičkou z hrobu 6 v Šitbořicích je datován hrobovým celkem do II. století, podle některých analogických tvarů z hrobů v Panonii však mohl být vyroben již v I. století.

Celkové chronologické postavení a zhodnocení moravských nálezů

Pro zhodnocení nálezů římskoprovinciální keramiky je nejdůležitější sigiláta, ale užitečná svědectví poskytují též některé další druhy keramiky. Přistoupíme nyní ke shrnutí dílčích poznatků a pokusíme se ve stručnosti podat zásadní chronologický profil těchto nálezů se zřetelem na celkovou situaci v římském i barbarském Podunají.

S pronikáním římského vojska dostávala se do Podunají v době okolo přelomu letopočtu řídice časná italská sigiláta, doložená při Dunaji nálezy z Aquinka, Carnunta a Ovilavy. Ojedinele pronikla na severní břeh k Devínu, kde se dostala ještě do pozdnělaténského prostředí, jak ukázalo nejnovější Dekanovo publikování těchto nálezů.¹⁶ Je to velmi závažné svědectví o existenci keltského obyvatelstva v okolí Bratislavy ještě na počátku našeho letopočtu. Toto obyvatelstvo bylo sotva bez kontaktu s bojskou civitas mezi Dunajem a Neziiderským jezerem, která si pod římským panstvím udržovala do sklonku I. století částečnou samosprávu. Jiné doklady italské sigiláty severně od středního Dunaje neznáme.

Ve větším množství přicházela do Podunají jihogalská sigiláta, vyráběná od druhého desetiletí n. l. Již do doby Tiberiovy byl kladen dnes nerevidovatelný zlomek z třebusického pohřebiště, který se patrně do Čech dostal s menším zpožděním spolu s kovovými nádobami.¹⁷ Karnitschův rozbor bohatého sigilátového materiálu z Lauriaka a Ovilavy však ukázal, že po vzácných časných výrobcích proudila jihogalská sigiláta do Podunají především až v době flavijské a trajánské.¹⁸ S tím se časově shodují jak naše nálezy z Leányváru a Uh. Brodu, kladené právě do doby flavijské, tak i polské nálezy z Dźwinigrodu, Obornik Śląskich a Żerkówa.¹⁹ Tyto produkty z poslední třetiny I. století — a mezi nimi i nejstarší datovatelný moravský zlomek sigiláty z uherskobrodského sídliště (je-li předběžně zařazení správně) — signalizují počátek širokého pronikání římskoprovinciální keramiky na sever od středního Dunaje, jež vyplnilo celé II. století. S nimi jdou souběžně i první středogalské výrobky, ale hlavní příliv středogalské sigiláty splývá až s produkty východogalskými a porýnskými ve II. století.²⁰ Dokladem rozvinutého obchodu se všemi průvodními jevy, kterými se blíže zabýval Sakař, je i sklad středogalského zboží z první poloviny II. století v Aquinku.²¹ Tento příliv sigiláty, citelný s menšími časovými diferencemi ve všech oblastech severně od středního Dunaje, je na Moravě doložen nálezy sigiláty nejen z římské stanice u Mušova, ale též z Dubňan, Kojetína, Šitbořic, Těšan, Uh. Brodu a Vlčnova. Od vyjmenování dokladů z ostatních oblastí pro jejich početnost pouštím. Do téhož období, jak jsme poznali, spadají na Moravě též nálezy firnisové keramiky i prstencových misek a sotva lze pochybovat o tom, že také hlavní množství ostatních nedatovatelných dokladů. Nepříliš odlišná bude patrně situace hlavního přílivu římskoprovinciální keramiky i na Slovensku a v Čechách.

Bouřlivé události spojené s podunajskými válkami za vlády Marka Aurelia způsobily značné snížení dovozu sigiláty do Podunají, ale obchod s tímto zbožím nebyl zcela přerušen, jak ukazují některé nálezy datovatelné do první poloviny III. století.²² Doznívající fáze dovozu sigiláty zastihla ještě barbarské Podunají. Dosvědčuje to

pro Moravu především zlomek východogalské sigiláty z barbarského sídliště u Mušova a snad i některý z uvedených nálezů z Vlčnova-Dolního Němčí, některé další nálezy pak pro Slovensko a Čechy.

Přiliv římskoprovinciální keramiky na Moravu, pokud ho můžeme zachytit, probíhal tedy v jediném proudu, počínajícím na sklonku I. století a doznávajícím někdy v první polovině III. století. Oprávněnost tohoto závěru speciálně pokud jde o časový rozsah dovozu sigiláty potvrzuje obdobná situace, zjištěná P. Karnitschem pro hornorakouskou Ovilavu a Lauriacum.²³ Nějakou pozdější vlnu provinciální keramiky, která by mohla souviset s pozdní rekonstrukcí římského limitu, nelze zatím pro Moravu prokázat. Tímto profilem nálezů římskoprovinciální keramiky odlišuje se Morava od Čech, pro něž Sakař předpokládá dokonce tři etapy přílivu keramického zboží z provincií.²⁴ Dnešním počtem nálezů sigiláty stojí Morava mezi Slovenskem a Čechami. Společně s nimi odlišuje se pak zřetelně od severnějšího polského území, pro něž je typická retardace římskoprovinciální keramiky, nacházené tam často v pozdních hrobových celcích.

POZNÁMKY

¹ V. Ondrouch, Limes romanus na Slovensku, 1938. F. Křížek, Terra sigillata in der Slowakei, 1939. B. Svoboda, Čechy a římské imperium, 1948. V. Sakař, PA XLVII (1956), 52–67. M. Lamiová-Schmiedlová, Studijné zvesti AÚ SAV 5, 1961.

² B. Beninger—H. Freising, Die germanischen Bodenfunde in Mähren, 1933, 17–44. L. Horáková-Jansová, OP IX 1930–1935 (1936), 117–129. F. Křížek u J. Skutila, Pravěké nálezy na Kloboucku, 1939, 65–67, obr. 10. Týž ve sborníku O chronologii pravěku Československa, 1956, 45n. (cizojazyčné vydání str. 152).

³ K. Majewski, Importy rzymskie w Polsce, 1960, 27.

⁴ H. J. Eggers, Der römische Import im freien Germanien, 1951, 145nn., 182.

⁵ V. Hrubý, Historica Slovaca V (1947), 127–134 a 1 tab.

⁶ Od poznámkového aparátu k jednotlivým nálezům bylo většinou upuštěno, neboť by si vyžádaly mnoho místa.

⁷ Horáková-Jansová, op. cit., 117–120, obr. 1:1–4. Křížek, Příroda XXVIII (1935), 298. Týž ve sborníku, viz pozn. 3.

⁸ Pernička, AR III (1951), 62 n., obr. 42 a 45.

⁹ Křížek u Skutila, viz pozn. 3.

¹⁰ I. Peškař, AÚ ČSAV Brno — Přehled výzkumů 1958 (1958), 105n. a obrázek na titulní stránce.

¹¹ Srov. str. 138nn. v tomto čísle SPFFBU řady E.

¹² Jiří Pavelčík, AÚ ČSAV Brno — Přehled výzkumů 1959 (1960), 80.

¹³ M. R. Pernička, Tera sigilata z Vlčnova, SPFFBU E 7 (1962), 33–41.

¹⁴ Týž, SPFFBU E 7 (1962), 95 n., obr. 10 : 1.

¹⁵ Týž, SPFFBU E 3 (1958), 53–74.

¹⁶ J. Dekan, Sborník FFUK XII (1961), 51–56, tab. XIX.

¹⁷ Sakař, PA XLVII (1956), 62. Týž ve sborníku O chronologii..., 1956, 48. H. Preidel, Die germanischen Kulturen und ihre Träger I, 1930, 168.

¹⁸ P. Karnitsch, Die verzierte Sigillata von Lauriacum, 1955, 16 nn., 50nn. Týž, Die Relief-sigillata von Ovilava, 1959, 26nn., 82nn.

¹⁹ Křížek, Terra sigillata, 11, 33, 58, tab. I : 1. Majewski, Importy rzymskie na ziemiach slowiańskich, 1949, 10n., tab. VII : 4a. Týž, Importy rzymskie w Polsce, 1960, 27, 82, tab. LIX : c. E. Konik, Ślask starożytny a imperium rzymskie, 1959, 35, 152.

²⁰ Pokud jde o středogalskou sigilátu srov. Karnitsch, Lauriacum, 19n. a 56nn.; Ovilava, 31nn. a 142nn. Dále Juhász, Diss. Pann. II/3, 11, 183 (citováno podle F. Křížka).

²¹ Sakař, Referáty Liblice 1957/I, 1958, 108nn. Juhász, Arch. Ért. 1936, 33nn., 113nn. K. Póczy, Acta arch. Hung. 7 (1956), plánek na str. 93. P. Oliva, Pannonie a počátky krize římského imperia, 1959, 144.

²² *E. Svoboda*, Carnuntum, 1953, 118n. *Oliva*, op. cit., 143, 220n., 248n.

²³ *Viz citovaná díla P. Karnitsche* (pozn. 15).

²⁴ *Sakař*, PA XLVII (1956), 63nn. *Týž* v uvedeném sborníku, str. 48n.

LES TROUVAILLES DE LA CÉRAMIQUE ROMAINE SUR LE TERRITOIRE DE LA MORAVIE

Dans cette étude-ci qui fut présentée comme un rapport à la conférence de travail des archéologues tchécoslovaques tenue au mois de mars 1962 à Smolenice en Slovaquie, l'auteur s'occupe des trouvailles de la céramique romaine sur le territoire de la Moravie. Sur le matériel provenant de provinces romaines de même que de l'Italie, on dirigea jusqu'ici l'attention, en Moravie, à des cas occasionnels (conf. notes 2 et 5) plutôt qu'à des recherches systématiques comme il en est le cas en Bohême et en Slovaquie.¹ C'est ainsi que les indications dans quelques livres ne sont pas tout à fait précises (comme par exemple celles de la monographie de Eggers²) et on peut aussi rencontrer l'opinion que les trouvailles de terre sigillée sont, en Moravie, peu nombreuses.³

Les trouvailles de la céramique romaine

En premier lieu, il faut nommer la terre sigillée qui nous fournit les meilleures conditions pour fixer la date et le lieu de son origine. Actuellement, on peut enregistrer un peu plus de 120 fragments de terre sigillée en Moravie. Les endroits où l'on a trouvé 7 débris ne sont pas connus, les autres proviennent de 42 sites archéologiques. La plupart des fragments étaient trouvés dans les hameaux préhistoriques, les trouvailles dans les nécropoles sont exceptionnelles (Vávrovice près d'Opava — tout près de la frontière entre la Tchécoslovaquie et la Pologne — tombe à incinération № 4 avec les 6 débris de terre sigillée provenant de plus d'un vase; nécropole de Šitbořice, 3 débris exhumés hors de tombes).

La majorité des débris de terre sigillée sont des dimensions si petites qu'on ne peut pas les déterminer. On ne peut alors que classer les débris suivants qui ont conservé au moins une partie du décor assez typique: MUŠOV — station romaine: 4 fragments de la Gaule centrale, peut-être tous de Lezoux (date: IIe siècle, fort probablement la première moitié); des alentours de la station romaine: le fond signé *REGINI. M* (selon toute vraisemblance encore avant l'arrivée de Reginus à Heiligenberg vers l'année 125).⁴ TĚŠANY: 2 fragments Drag. 37, Westerdorf (seconde moitié du IIe siècle).⁵ DUBŇANY-JAROHNEVICE: fragment Drag. 37, analogies des motifs du décor à Lezoux, à l'Est de la Gaule, à Rheinzabern et à Trèves (IIe siècle). KOJETÍN: petit débris avec l'Amour Déch. 236 = Oswald 401, Lezoux, cercle de Cinnamus? (date: Trajan — Commode). MUŠOV — hameau indigène: grand fragment (Drag. 37?), l'Est de la Gaule, Rheinzabern ou Westerdorf, cercle de Helenius? (début du IIIe siècle).⁶ ŠITBOŘICE — nécropole: fragment avec caryatide Oswald 1207 A, Lezoux, style de Divixtus ou Criciro (date: Antonin le Pieux — Marc Aurèle).⁷ UHERSKÝ BROD: petit fragment, Rheinzabern? (seconde moitié du IIe siècle; l'autre fragment, Lezoux, style de Cinnamus (date: Antonin le Pieux — Commode); nouvelle trouvaille,⁸ peut-être ornée avec figure du taureau Déch. 896 ou 897, la Gaule méridionale? (La Graefesenque?), le cercle du style de Germanus? (époque flavienne?). VLČNOV — DOLNÍ NĚMČÍ: 3 assez grands fragments de Rheinzabern: a) un décor typique de laurier et oves Lu R 64, cercle de Cerialis (époque des Antonins); b) petit oiseau probablement Lu T 329, Verecundus I (époque tardive des Antonins ou déjà début du IIIe siècle); c) grand fragment Drag. 37, la lionne Lu T 17 = Oswald 1391 et l'ours Lu T 71 = Oswald 1625, cercle du style de Primitius (la même date).⁹ — A l'avenir, il sera possible classer aussi les beaux et plus grands fragments de terre sigillée de HORNÍ VĚSTONICE et de CHRILICE qui n'ont pas encore été entièrement publiés et ne sont pas actuellement accessibles.

Les autres sortes de céramique romaine proviennent pour la plupart aussi des hameaux et seulement exceptionnellement étaient trouvées aux nécropoles (Mikulov, tombe à incinération № 12, tesson de la poterie commune; Šitbořice,¹⁴ tombe à incinération № 6 avec cruchon, puis fragment d'un mortier retiré de la couche superficielle).

La céramique légère est, sauf la terre sigillée, représentée de peu nombreux fragments de la poterie d'autres genres. Parmi eux sont de petits débris de ce genre qu'on appelle terra nigra (Hrušky, Nedakonice, Prosiměřice I et II, une trouvaille d'une localité inconnue, peut-être aussi Bulhary et Mušov) et qu'on ne peut pas dater. Pour la céramique vernie, nous ne possédons que de tout petits débris (Blažovice, Mušov, Uherský Brod, Vicemilice) et un fragment avec

côtelettes verticales et plastiques de Oblekovice — Bohumilice, lequel on peut dater vers 100. A la céramique vernie de la Rhétie du style Drexel I appartiennent les fragments avec tiges à la barbotine de Brodek u Prostějova et de Vícemilice (jusqu'aux environs de 150); les fragments du style Drexel II (fin du Ier — seconde moitié du IIe siècle) avec les motifs plastiques en fer à cheval dans la technique à la barbotine sont connus de Vícemilice. Un fragment d'un gobelet à bourrelets orné par les gouttes à la barbotine et provenant de Blučina est daté d'après les exemplaires analogues de Vindonissa comme appartenant à l'époque d'avant la moitié du IIe siècle. A Prosiměřice I, on a trouvé un autre petit fragment inclassifiable. Le vase intacte à bourrelets avec la panse sphérique mentionné comme une trouvaille de Tovačov n'est probablement qu'une pièce apportée à notre époque des provinces romaines danubiennes. Les fragments de mortiers (Prosiměřice, Syrovice, Šitbořice) et quelques autres fragments des bords pareillement profilés (Mušov, Uherský Brod, Vlčnov—Dolní Němčí) ne sont pas assez typiques pour pouvoir servir à la classification.

La situation chronologique est par contre plus favorable quant aux écuelles ornées d'anneau plastique dans la moitié de leur hauteur (pâte grise, brunâtre ou rose, avec une couche tout à fait mince et brillante sur la surface), assez nombreuses sur les territoires autour du Danube moyen; le centre de leur fabrication a été en Pannonie¹⁶. Un nombre considérable des fragments trouvés en Moravie montre que la population de la Moravie de l'époque romaine a occupé le poste de la clientèle principale au cours de l'extension de ces écuelles-ci au IIe siècle.

La poterie commune, quelquefois ornée par la couleur rouge-brun ou à la roulette, est connue de presque tous les sites en forme de plusieurs petits tessons qui, en règle générale, ne trahissent les formes de ce poterie-ci. Les tessons isolés et les anses typiques donnent le témoignage des formes d'amphores et de cruches dont l'exemplaire le plus beau a été mis au IIe siècle dans la tombe à incinération N° 6 de Šitbořice.

Conclusion

Par le nombre des trouvailles de la céramique romaine, la Moravie occupe la place moyenne entre la Slovaquie qui est la plus riche et la Bohême. Ça correspond bien à la position géographique de tous les trois pays par rapport à leur distance de limes romanus.

La terre sigillée précoce de l'Italie n'a pénétré que rarement dans la sphère danubienne avec l'armée romaine déjà vers le commencement de notre ère. Sur la rive gauche du Danube, ses tessons n'ont été trouvés qu'à Devin en Slovaquie, dans le milieu de La Tène tardive.¹⁶ Depuis la seconde décade du Ier siècle, mais avant tout à l'époque flavienne et celle de Trajan (comme le montre le matériel de Lauriacum et d'Ovilava¹⁸), c'est la terre sigillée de la Gaule méridionale qui a pénétré en plus grande quantité. Cette situation, au Nord du Danube, est témoigné en Slovaquie et en Pologne¹⁹ et par la trouvaille de Uherský Brod peut-être aussi en Moravie. Il y a seulement un fragment — malheureusement aujourd'hui perdu et qu'on ne peut pas donc vérifier — de la nécropole près de Trébusice en Bohême qui a été daté déjà à l'époque tibérienne.¹⁷

Au IIe siècle, la céramique en terre sigillée atteint, dans la sphère danubienne, à son apogée. L'entrepôt de la céramique de la Gaule centrale à Aquincum représente aussi un témoignage du commerce déroulé dans la première moitié du IIe siècle avec toutes les circonstances et dépendances, par lesquelles s'est occupé V. Sakař.²¹ Cet afflux de terre sigillée provenant de la Gaule centrale, de l'Est de la Gaule et de la région du Rhin, qu'on peut constater avec les petites différences chronologiques dans toutes les régions au Nord du Danube moyen, est en Moravie représenté non seulement par les trouvailles de la station romaine près de Mušov, mais encore par celles de Dubňany, Kojetín, Šitbořice, Těšany, Uherský Brod et Vlčnov—Dolní Němčí. En même temps appartiennent, en Moravie, les débris de la céramique vernie et des écuelles ornées d'anneau plastique et sans doute aussi la plupart des autres trouvailles céramiques.

Le temps agité des guerres danubiennes sous Marc-Aurèle avait pour résultat une réduction considérable de l'importation de terre sigillée, mais la pénétration de cette poterie-ci n'a pas été complètement interrompue comme le montrent quelques trouvailles de la première moitié du IIIe siècle.²² Cette phase finale de l'importation a touché encore le territoire barbare au Nord du Danube. Cela est démontré, en Moravie, surtout par un fragment de terre sigillée provenant de l'Est de la Gaule et trouvé dans le hameau indigène près de Mušov (et peut-être aussi par quelques uns des fragments de Vlčnov—Dolní Němčí).

